

ZRÍNYI MIKLÓS NEMZETVÉDELMI EGYETEM
Doktori Tanácsa

Dr. FRIDRIK JÓZSEF
nyá. r. alez.

**ETNIKAI ÉS KISEBBSÉGI KONFLIKTUSOK
KEZELÉSÉNEK SZOCIOLÓGIAI KÉRDÉSEI
GYÖNGYÖS VÁROSÁBAN ÉS VONZÁSKÖRZETÉBEN**

című doktori (PhD) értekezésének szerzői ismertetése és hivatalos bírálatai

Tudományos témavezető:

Dr. habil. Kiss Zoltán László alez.
tanszékvezető egyetemi docens

I. TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA

1. Aktualitás

Az 1989-es rendszerváltozást követően a magyar társadalomban mélyreható változások indultak el. A piacgazdaságra történő áttérés, a munkaerőpiac és a foglalkoztatáspolitikai rendszerének átalakulása, a megélhetés feltételeinek változása komoly hatást gyakorolt a társadalom szervezeteire, intézményeire csakúgy, mint az egyes társadalmi csoportok tagjainak életére. A társadalom demokratikus berendezkedése az állampolgárok számára új jogokat biztosított, melyhez ezzel egy időben a korábbi korszaktól nagymértékben eltérő, más jellegű kötelezettségek társultak. Ezen az új körülményeket az embernek meg kell szokni, amennyiben biztosítani kívánja önmaga számára a változó körülmények közötti eligazodást, a megélhetést, alkalmazkodnia szükséges. Az ember identitásának legfontosabb igénye az önmaga körüli biztonság megeremtése, jelen esetben a megváltozott társadalmi viszonyok megismerése, megszokása, az abban való minél harmonikusabb eligazodás képességének megszerzése. Jó esetben ehhez az ember gyorsan, vagy még gyorsabban alkalmazkodik, így biztosítja önmaga számára megélhetését környezetében.

A rendszerváltozás után a változással teli társadalmi folyamatban az ember megélhetésének körülményei és feltételei társadalmi szinten új helyzetet teremtett, átalakult a munkaerőpiac és a foglalkoztatás. Átstrukturálódott a társadalmi intézményrendszer, ami új feladatok elé állította a dolgozókat, ami a munkaerő piacon úgy éreztette hatását, hogy jól illetve magasabban képzett munkaerő igény mutatkozott. A foglalkoztatás új követelményei arra készítették a munkavállalókat, hogy képezzék magukat, keressék a képzési, átképzési lehetőségeket, az egyéni ambíció és a munkaerőpiaci kereslet a közös találkozását. Ez megnövekedett felelősségvállalást kívánt az egyéntől, és az új kihívásoknak csak az újonnan megszerzett, korszerű szakismerettel lehetett megfelelni. Valójában az embernek az életben való szinten maradása, lecsúszás, vagy felemelkedés esete függött a változáshoz való alkalmazkodás sikerétől.

A társadalomtudományi kutatás számára kiemelt feladat, hogy vizsgálata tárgyává tegye a társadalom életének fontos területeit, aktuális működési dilemmáit, konfliktusait. Véleményem szerint ilyen tekintetben a nemzeti-etnikai konfliktusok lehetséges forrásainak feltárása, esetleges kitörésük megelőzési és kezelési lehetőségeinek a vizsgálata aktuális és releváns kutatási kérdés lehet a társadalomtudomány, s azon belül a szociológia számára. Minthogy pedig a biztonsági szektor szervezetei (köztük a haderő és a rendőrség is) a társadalmi közegbe ágyazottan, azzal szoros kölcsönhatásban és személyi állományukat az adott társadalom különféle alcsoportjaiból rekrutálva működnek, számot kell vetnünk azzal a biztonsági kockázattal is, amelyet azok a nemzeti-etnikai konfliktusok okozhatnak, melyek a fegyveres erőknél, rendvédelmi szerveknél, nemzetbiztonsági szolgálatokon belül szolgálók körében ill. között alakulhatnak ki, továbbá amelyek ezen szervezeteknek az alaprendeltetésük és járulékos feladataik ellátása érdekében végzett tevékenysége során a szervezetek tagjai és a civil társadalom tagjai között alakulhatnak ki.

Egyebek között a fenti okoknál fogva láttam indokoltnak a közigazgatási irányítás önkormányzati és helyi roma önkormányzati, valamint a rendőrség tevékenységének 15 évvel a rendszerváltozás utáni, 2004-ben aktuális helyzetének feltárását, és ezzel egyszerre a társadalom segítésére és támogatására leginkább rászoruló réteg, a roma etnikai kisebbség életkörülményeinek feltárását és a megnevezett közigazgatási intézményekhez való kapcsolatának elemzését. Úgy vélem, hogy a kutatás során feltártak jól hasznosíthatók a kormányzati és egyéb szervezetek illetékeseinek a döntés-előkészítő és döntéshozó tevékenysége során, amennyiben kutatási eredményeinkre alapozó következtetéseink a megfelelő csatornákon keresztül hozzáférhetővé válnak az arra illetékesek számára.

Az Európai Unió a rendszerváltozáson átesett kelet-közép-európai államok előtt megnyitotta az integráció lehetőségét. A szervezet a tagságra jelentkező volt szocialista országok számára három fő csoportban határozta meg a belépés feltételeit. Át kellett térniük a piacgazdaságra, jó szomszédi viszonyt kell ápolniuk a környező államokkal, és biztosítaniuk kell a területükön élő kisebbségek emberi, kulturális, nyelvi jogait. Mivel az uniós tagság egyben egy érték közösséghez való tartozást is jelent, ezen kritériumok teljesítése egyben a csatlakozás és belépés után a tagság feltétele.

Az EU integrációra törekvő kelet-közép-európai államok a háborúk után kötött békeszerződésekkel megváltoztatott határokkal léteznek, a politikai céllal megváltoztatott határok azt eredményezték, hogy a nemzethatáron túl is élnek anyaországhoz tartozó személyek.

A közép-európai térség nemzeti „olvasztótégely”-ének jellemzőit tovább differenciálja az, hogy egy-egy országban, a kijelentés érvényességét tovább szűkítem Magyarországra, tehát hazánkban az itt élő nemzeti kisebbségek mellett, disszertációm szempontjából szűkítem a kisebbség fogalmát az etnikai kisebbségre, konkrétan romákra, akik az itt élő nemzeti kisebbségekhez való viszonyításban kiemelkedően sokan élnek. Az unió arra ösztönözte az illetékes, hatalmon levő politikai vezetést, vegye számba, tegye mérlegre az országban élő kisebbségek helyzetének konkrét adatait és helyzetét.

A magyarországi, „szembenézés” az itt élő kisebbségeknek, romáknak politikailag és szociálisan mindig is különösen érzékeny kérdésként kezelt területével egy általánosan átfogó hazai helyzetelemzésben öltött testet, amit kiegészített az uniónak a helyszínen gyakran személyes tapasztalatokat szerzett bővítési biztosának összegzésével. Ezt követte az uniónak hazánk számára megfogalmazott kisebbségi irányelvei, aminek teljesítési ütemét az ország vezetése cselekvési terv összeállításában tervezte meg.

Ezt követően Magyarországon a kisebbségekkel - a továbbiakban csak a roma etnikai közösséggel foglalkozom, - és azok helyzetének a demokratikus társadalmi rend célkitűzéseinek megfelelő átalakulási folyamata támogatásával foglalkozó sok kormányzati és nem kormányzati intézmény alakult.

2. Kutatási célok

Vizsgáltam a romák társadalmi struktúrában és a rétegződés rendszerében elfoglalt helyét, s az életkörülményeik, életmódjuk, életvitelük alakulását meghatározó tényezőket. Feltártam Gyöngyös városban és vonzáskörzetében élő romák munkanélküliséggel való érintettségének helyzetét, munkaviszonyát, vagy annak hiányát, a munkahely jellegét, a családok aktuális anyagi helyzetét, a bevétel jellemzőit, a családi gazdálkodás szokását, anyagi vonzatot jelentő terveit.

Feltártam a vizsgált populáció legfontosabb életkörülményét, lakásának jellegét, lakhatása minőségét, lakása nagyságát, a roma személyekkel kapcsolatosan előfordult diszkrimináció és konfliktushelyzetek részleteit, a roma identitás jellemzőit, a vizsgált populáció kapcsolatrendszerét a társadalmi, a helyi kisebbség igazgatási vezetésével, az állam közbiztonsági szervezeteivel, a kapcsolatrendszerhez kötődés minőségi jellemzőit, külön a rendőrségbe, a települési önkormányzatba és a helyi kisebbségi önkormányzatba vetett bizalmának mértékét. Adatokat gyűjtöttem a romák szabadidős szokásairól, a jövővel kapcsolatos elképzeléseiről. Elemeztem a rendőr – roma konfliktusokat, következtetéseket vontam le a hasonló esetek megelőzése érdekében.

3. Kutatási módszerek

A kutatás előkészítése és végrehajtása során változatos módszertani technikákkal éltem, hogy kellőképpen differenciált összképet kaphassak a kutatás tárgyául szolgáló roma kisebbség helyzetéről.

1. *survey-jellegű* adatfelvételt végeztem *önkitöltős kérdőívvel* a Gyöngyösön és vonzáskörzetében élő romák között;
2. *dokumentumelemzést* végeztem az etnikai konfliktusok megelőzésével és kezelésével kapcsolatos szakmódszertani fejlesztési kérdések tisztázása érdekében a kutatás témaköréhez kapcsolódó nemzetközi és hazai tanulmányok, kutatási jelentések, statisztikai adatok, felterjesztések, jogszabályok, esettanulmányok, stb. összehasonlító elemzésére alapozva;
3. félig struktúrált *interjúkat* készítettem és *fókuszcsoportos beszélgetést* folytattam a roma kisebbségi önkormányzat meghatározó alakjaival;
4. az adott témakörrel összefüggésben korábban végrehajtott empirikus szociológiai vizsgálatok adatfile-inak saját szempontú számítógépes *másodelemzését* (egy, két ill. többváltozós statisztikai elemzéseket) is elvégeztem.

Tanulmányoztam a hazai tudományos irodalom témám szempontjához történő vonatkozásait, amelyek megállapításait analizáltam, a lényeges jegyeket absztraháltam, fogalmakat szintetizáltam, induktív és deduktív úton következtetéseket vontam le.

Disszertációm elkészítése során felhasználtam a roma etnikai kisebbséggel kapcsolatban megjelent szakirodalom tekintélyes képviselőinek elméleti és gyakorlati munkáit és azok lényeges megállapításait. Konzultációkat folytattam a roma kisebbség térségi, megválasztott képviselőivel, rendőrségi szakterületen dolgozó, tudományos szakképzettséggel rendelkező vezetőkkel és kutatókkal. Iránymutatásukat, elméleti és gyakorlati tapasztalataikat beépítettem disszertációmba.

Tudományos munkámat a roma etnikai kisebbség helyzetének, problémáinak, hitelességre törekvő leírására koncentráltam, diszkriminációjuk leküzdésére vonatkozó ajánlások megfogalmazásával végeztem. Volt rendőri hivatásommal kapcsolatban disszertációm elkészítéséhez a hivatásgyakorlás több évtizedes gyakorlati tapasztalatát is felhasználtam.

II. AZ ELVÉGZETT KUTATÁS RÖVID, FEJEZETENKÉNTI LEÍRÁSA

Disszertációm öt fő fejezetre tagoltam.

1. Az első fejezetben (*A kutatásról*) :

Meghatároztam a vizsgált témakör aktualitását, részleteztem az EU-n belül kisebbségvédelemmel, nemzeti-etnikai és vallási kisebbségek társadalmi integrációjával összefüggő általános dilemmákat, aktuális kihívásokat.

Felvázoltam az Európai Unió kisebbségpolitikai megközelítését, a hazai nemzeti-etnikai és vallási kisebbségek társadalmi integrációjával összefüggő gondokat, a megoldáskeresést EU - csatlakozásunk előtt és után.

Megfogalmaztam a vizsgálat központi kérdésköreit, valamint ismertettem az adatforrásokat és az alkalmazott adatgyűjtési módszereket;

2. A második fejezetben (*Elméleti alapvetés és gyakorlati dilemmák*):

A szakirodalomra támaszkodva *kifejtettem* a kisebbségek, nemzeti -etnikai kisebbségek, romák fogalmi – definíciós nehézségeit, és részleteztem a konfliktusok, társadalmi konfliktusok, kisebbségi és etnikai konfliktusok elméletét, keletkezését, a konfliktusok felosztását.

Leírtam, elemeztem, és következtetéseket vontam le hét országos figyelmet keltő hazai etnikai konfliktusból, ezek vizsgálatának tanulságaiból. Összegeztem az esettanulmányok vizsgálati tapasztalatait, ezt követi a nemzetközi kitekintés és hazai kiútkeresési kísérletek leírása. Ez után amellet érveltem, hogy az Európai Unió 2007 – 2013-as költségvetési időszaka hogyan biztosítja a kisebbségi kiút anyagi hátterét.

Bizonyítottam, hogy az egyes szomszédos kelet-európai országokban a romák helyzete hasonló előítéletekkel terhelt, a romákat a politika hatalmi kártyaként használja fel.

Részletesen elemeztem a romák megoldatlan helyzetének és az állami politika összefüggésének egyes főbb elemeit. Egyértelműen mulasztásnak minősítettem, hogy nem került felszámolásra az oktatási szegregáció.

Rávilágítottam a kisebbségi választási törvény és a hatalmi elit politikai akaratának ellentmondására és feltártam az oktatás területén a felzárkóztatás érdekében megtett és folyamatba helyezett oktatási minisztériumi intézkedéseket.

3. A harmadik fejezetben (*Empirikus kutatási tapasztalataimról*):

Elemeztem Gyöngyös város és vonzáskörzetében lakó többség és etnikai kisebbség jellemzőit és feltártam a társadalmi, roma demográfiai adatok jellemzőit.

Nyomon követtem a szociológiai jellemzők történeti alakulását. Végigvezettem a munkanélküliség 2004-ben aktuális helyzetét Gyöngyös térségében valamint a munkaerő iránti kereslet alakulását. Részleteiben elemeztem a vizsgált népesség szociokulturális sajátosságait. Elemeztem a roma lakosság körében előfordult konfliktushelyzeteket, meghatároztam és elemeztem a probléma megoldás módját, összevettem azokat a jogszabályokkal.

Összegeztem a kutatási tapasztalatokat az empirikus vizsgálatom eredményeként kapott adatok alapsori elemzése alapján.

Feltártam és elemeztem a romák rendőrséggel kapcsolatos attitűdjét. Összegeztem az adatok alapsori szintű elemzésének tapasztalatait. Összevettem a romák rendőrségbe vetett bizalmát és a rendőr - roma konfliktusokat, majd ezekből következtetéseket vontam le.

Meghatároztam a romáknak a gyöngyösi önkormányzatba majd a roma önkormányzatba vetett bizalmát meghatározó főbb tényezőket. Következtetéseket vontam le a két intézményhez, az önkormányzathoz és a kisebbségi önkormányzathoz való roma viszonyulás vonatkozásában.

4. A negyedik fejezetben (Összegzések, következtetések):

Visszatekintő értékelést végeztem a hazai etnikai konfliktusok vizsgálatáról és a kezelésükre tett állami szintű intézkedésekről.

A vizsgálatomba bevont gyöngyösi és a város vonzáskörzetében élő romákkal kapcsolatban nagyon sok hasznos információval gazdagodtam. Először is 351 fős alapsokaságról sok, részletes információ birtokában módomban van következtetni a vizsgált népesség élet és munkakörülményeire. A kérdőíves felmérés adatainak kiértékelése után megmutatkozott, hogy a vizsgált területen a 327 válaszadó 83,2 %-a, (272 fő) munkanélküli, ami meglehetősen magas. A feltett kérdések más megközelítésében a 327-ből 203 fő nem folytat kereső tevékenységet, akikből csak 6,7%-nak van nyugellátása, a többieknek nincs. Ezek az emberek a szociális ellátórendszer valamilyen támogatási csatornájába vannak „bekötve”. Tudott, hogy a disszertációm témájával nem érintett kiskorú romák a családi pótlék, rendszeres szociális segély, rendszeres nevelési támogatás és egyéb támogatottsági formái által részesülnek az állami szociális háló juttatásaiból, akiket itt annak kapcsán említek meg, hogy a részükre valamilyen címen folyósított állami támogatásból ismerten a közös családi kassza miatt a család felnőtt tagjai is részesülnek. A nyugellátásban részesülő felnőtt korú személyeknek azért is alacsony a száma, mert a minden mindennel összefügg szabály itt is érvényesül úgy, hogy az alacsony iskolázottság, szakképzetlenség, idény, alkalmi, besegítői tevékenységek végzésére, vagyis nem állandó munkaviszony fenntartására kényszeríti a romákat. Ezzel kapcsolatban kiemelem, hogy az élet egyre magasabb, rohamosan fejlődő technikai szintje, az új, munkahelyteremtő beruházások munkaerő igénye a magas munkakultúrával rendelkező munkavállalók irányába tolódott el, és ez azt teszi szükségessé, hogy a romáknak ismereteket, képzettséget, szakképesítést kell szerezniük, az államnak ehhez minden segítséget meg kell adni, tekintettel, hogy a nagy állami ellátó rendszer nem lesz képes őket szociális támogatásokkal fenntartani. Ez az intézkedés nem halogatható, disszertációm prognózissal foglalkozó részében hivatkoztam is arra, hogy megbízható előrejelzések szerint ez a népesség számban rohamosan növekszik.

Összegeztem a kérdőíves felméréssel elvégzett vizsgálat végén levonható tapasztalatokat. Feltártam a vizsgált populáció sajátos vonásait.

Vizsgálatom területén van egy kevés létszámú, törekvő, az élet adta kihívásokra azonnal, rugalmasan reagáló roma közösség. Őket sem életmódjuk, sem anyagi hátterük nem különbözteti meg a nem romáktól. A szóban forgó magyar romák a vizsgált város Belváros részén laknak, komolyan betartják az elméleti alapvetésben feltárt kulturális szokásaikat, pl. a Duránda városrészben lakó igen szerény körülmények között élő beás romákhoz való kapcsolatukban. A magyar romák a beásokkal Gyöngyösön nem házasodnak, velük sem munka, sem egyéb jellegű kapcsolatot a szükséges szóbeli kontaktuson kívül nem vesznek fel. A magyar romák más, romák által lakott települések magyar romáival kontaktálnak, velük lépnek rokoni kapcsolatra is. A Gyöngyös-belvárosi jó módú magyar romák élete, dolgossága, törekvése a beás romák számára nem jelent társadalmi mobilitásban megnyilvánuló követhető mintát.

Disszertációmban több alkalommal, konkrétan pl. a roma demográfiai adatoknál is hivatkoztam és felhasználtam a szakirodalomban használt regionális alapú területi felosztást, amellyel kapcsolatban az általam vizsgált terület az Észak-Magyarországi régióba tartozik, és ahol a többi öt régió roma populációjához való összehasonlításban itt él a legtöbb roma. A nagy számok törvénye alapján nagyobb a valószínűsége, hogy az északi régióban lakó romák közül sikeres romák is kikerülnek. Ezt arra hivatkozással említem, hogy az általam olvasott publikációkban néhány esetben találkoztam a sikeres romák kifejezéssel, amivel az egyik kereskedelmi televízióban sorozatosan szereplő észak-magyarországi roma családra utalok. Ez a sok részes műsor bulvárosra alakított műfajával nagyon magas nézettséget ért el. Mindezzel azt kívánom megjegyezni, hogy ez a műsor, ha más hatását nem veszem górcső alá, azt azonban feltétlenül ki kell hangsúlyozni, hogy álláspontom szerint hozzásegíti a nem romákat a romák szokásainak, emberi attitűdjének, és más tényezőknek a mélyebb megismeréséhez. A műsorfolyam szórakoztató jellegével, formájával nagyon alkalmas arra, hogy a kisebbség megismerését szolgálja, ráadásul nem didaktikus módon teszi ezt, amivel az egész ismeretszerzési folyamat egyben eredményes is.

Rávilágítottam a kapcsolatok lényegét képező személyi tényezők meghatározó jellegére.

A gyöngyösi és vonzaskörzetében élő beásokkal kapcsolatos és főként életmódban, lakókörülményekben megnyilvánuló, munkanélküliséggel terhelt negatív véglet, a durándai szegénység és sok helyen zsúfolt nyomor azt a rengeteg tennivalót veti fel, amivel ezeket a romákat egyrészt segíteni, támogatni, önmaguk helyzetének megváltoztatásába bevonni, a változások elfogadására meggyőzni, ösztönözni lehet. Ezen a téren a sok munkával elért legkisebb előrelépés is kiemelésre méltó, példának állítandó érték. A folyamat egyszerre a beások szemléletének megváltoztatására irányuló meggyőző, információs tevékenység, valamint számukra lehetőséget biztosító támogató segítségadás. Összesítve az előbbi munka a helyi, városi igazgatási irányítás és a romakisebbségi önkormányzat azon tevékenysége, amellyel nem csak „halat” ad számukra, hanem azzal is foglalkozik, hogy ezekhez a romákhoz a „háló” mint eszköz is közelebb kerüljön. Tapasztaltam, a felmérés részletes ismertetésénél hivatkoztam is, és most a kutatás összegzésénél ismét kiemelem, hogy a vizsgálat eredményeiből egyértelműen kitűnik, feltűnően sokan vannak azon romák, akik elégedettek úgy a helyi, mint a kisebbségi önkormányzatok tevékenységével. Ez arra a tényre vezethető vissza, hogy aktív, fáradhatatlan, mindkét de különösen a kisebbségi önkormányzat vezetősége és alkalmazottainak köre. Meg kell jegyezni azokat a pozitív, személyesen szerzett tapasztalatokat, melyeket pl. a gyöngyösi kisebbségi önkormányzatnál a kérdőíves felmérésre való felkészülések során tett látogatásaim során szereztem. Megszámlálhatatlanul sok esetben azt tapasztaltam, hogy roma nők „csak úgy” befordulnak a kicsi romakisebbségi ügyfélfogadóba, elmondják bajukat, kiöntik szívüket, és anélkül, hogy bármit is kérnének, és anélkül, hogy különösebben jelentős tanácsot kapnának a fél-fogadó ügyintéző alkalmazottól, továbbállnak. Ezzel azt kívánom érzékeltetni, hogy egyértelműen bizalmivá érett a kapcsolat, amit az évek során egymás között kialakítottak, nagyon pozitív tőke, hasznos alap, amivel sáfárkodni kell, amire építeni szükséges. S amihez hasonló kapcsolatot máshol és egyben mindenütt ki kell és kellene alakítani.

Vizsgálatom idején hivatalban levő gyöngyösi kisebbségi önkormányzati vezetők személyével kapcsolatban is személyesen szerzett fontos tapasztalatokra tettem szert.

A vizsgált népességgel kapcsolatban kijelentem, hogy általában, illetve pontosabban a romák többségében értékelik vezetőik erőnyeiket, méltányolják erőfeszítéseiket és elismerik munkájuk eredményeit. Ezt amiatt tartom szükségesnek rögzíteni, mivel e személyes, pozitív viszony meglétével magyarázom a felmérés alapsori adatai értékelésénél és a keresztátlák szöveges értékelésénél leírt, de természetesen számadatokkal bizonyított és szövegben

megfogalmazott pozitívumok sorát. Röviden, úgy látom, hogy a vizsgált népesség általános rossz helyzete nem indokolja azt az inkább pozitív előjelű attitűdöt, amit a romák által visszaküldött felmérőlapokból egyértelműen ki lehet olvasni. Volt előzően egy belső érzésem, amivel korábban az előbbi, inkább pozitív roma értéktételeket magyaráztam. Arra gondoltam, hogy mennyire befolyásolja, torzítja és írja át és átírja-e a felmérőlapokra adott válaszokat az, hogy többségében kisebbségi önkormányzati vezetők voltak a kérdezőbiztosok. Ezt a vélelmemet azonban elvettem, ugyanis tüzetesen szemléltem azon felmérőlapok adatsorait, amelyeket nem kisebbségi önkormányzati vezetők, tisztségviselők, hanem más nem alkalmazott személyek vállaltak lekérdezésre, és azok semmiben nem tértek el azoktól, amelyeket a tisztségviselők kérdeztek.

Kifejtettem, van-e tartanivalójuk a romáknak a rendőrségtől.

Korábbi rendőrzetési tevékenységemhez kötődően, illetve azt elhagyva kicsit távlatból szemlélem és a korábbinál jóval nagyobb mértékű elfogultságtól mentesebben tudom szemlélni azokat a tevékenységeket, eseteket, amelyeket a roma-rendőr, roma-más személyek közötti konfliktusokról szóló esettanulmányokban részletesen leírtam. Az első két, egymáshoz közeli időben előfordult Heves megyei elemzett eseménynél, amely roma-rendőrség közötti konfliktust tár fel, már megfigyelhető az a változás, amit az előbb történt eset utáni minden bizonnyal a másodiknál már a szükséges tanulságok levonása miatt a szervezet újból, vagy ismételten nem követett el. Tehát arra utalok, hogy a rendőrség is egy tanulási folyamat részesévé vált a rendszerváltozás után, amelyben a polgárbarát, demokratikus szemléletű, korszerűen intézkedő rendőrség szerepe és intézkedési kultúrája kezdett vagy látszott kibontakozni.

A kérdőíves felmérésből készített keresztábránál a második pontban a gyöngyösi rendőrség iránti bizalom és a megkérdezettek munkahelyének összefüggését szándékoztam megtudni. A feltett kérdésre azonban 240 fő nem válaszolt. Kimagaslóan feltűnő érték, nem is lehetett vele sem szóbeli értékelés, sem táblázati és oszlop diagramm formában foglalkozni. Közel két évvel azután, hogy megváltam rendőrzetési pályámtól mégis fel kell vetnem egy lehetséges magyarázatot arra, hogy ezt a kérdést szembetűnően sok roma miért nem válaszolta meg. Ez összefügghet azzal az akkor valós ténnyel, hogy rendőrzetesként foglalkoztam a témával, és a megkérdezett romák féltek, félhettek esetleges retorziótól, hátránytól. Ma már ebben látom ennek az egyetlen értékelhetetlen kérdésnek az esetleges magyarázatát. A válaszadók kihasználták azt a lehetőséget, hogy igen magas közülük az állástalanok száma, és egyszerűen nem reagáltak erre a kérdésre. Disszertációmban felsorolás szintjén foglalkoztam azokkal a konfliktusokkal, amelyek a vizsgált területen a felmérést megelőző néhány évben kiemelkedő figyelmet váltottak ki, amelyeknek roma származású résztvevői voltak. Disszertációm készítésének évében, mindkét félben, a rendőrökben és romákban is többnyire a régi reflexek működtek. A rendőrök nagy része a problémákkal teli emberek csoportját látta a romákban, a romák pedig a hatalom erejével felruházott és azzal nagyon gyakran visszaélő zsarukat látta az intézkedő egyenruhásokban.

Kidomborítottam a média, mint önálló „hatalmi ág” szerepét - s azt, ahogyan a roma ügyet be lehet állítani

Kiemelem e helyen is a már érintett média szerepét és felelőségét. Csak aláhúzom, hogy a közvélemény hatása, pozitív irányú formáló ereje minden társadalmi folyamatnak erjesztő kovásza és motorja lehet. Itt azonban az olaszliszkai esettel összefüggésben a média eljátszott tekintélye, a sutba dobott felelősségének esete történt, kiszabadult a palackból a rasszista szellem, és nem segítette, ellenkezőleg, mélyítette az előítéleteket. Ezzel az egy esettel kapcsolatban több, mint ezer médiahír jelent meg. Ne felejtjük, hogy az esettel egy

időben ellentmondásos társadalmi körülmény, a felfokozottan ellenséges magyar belpolitikai helyzet nyilvánvalóan „ráségített” e szerencsétlen tragédia média prezentációjára. A médiának, mint „hatalomnak” és természetesen eszköznek minden bizonnyal további öntisztuláson kell átesnie, amit e tragédia kapcsán is minden joggal vár el a közvélemény. A sorrendben hetediknek elemzett ún. malmói kivándorlási kísérlet esettanulmány során pedig éppen a média pozitív szerepét kell kihangsúlyozni. Az részemről nem megítélhető, hogy tanultak-e a média képviselői az időben kicsit előbb megtörtént olaszliszakai tragédia következményéből, vagy más miatt volt a média szerepe pozitív. Mindenesetre az, hogy az eset nem vált exodusszá, az a média korrekt, illetékes személyeket a kellő időben és kellő gyakorisággal megszólaltató, informáló tevékenységének is köszönhető.

A 90-es évek elején és az időszak második felében a kisebbségi téma gyakrabban szerepelt a közvélemény előtt és akkor a témáról a sajtó pozitívabb képet adott közre. A 2000-es évek elején a médiában szereplés gyakorisága csökkent némileg, és a kép jellege is inkább negatív irányba változott, sokat lehet botrányokról, negatív szenzációkról hallani, és viszonylag keveset a roma kérdés pozitív oldaláról. Az a fontos, hogy miről szól a média híre. Ha az ombudsmannal kapcsolódik össze, akkor az többnyire bajokról, panaszokról, megoldott és meg nem oldott problémákról, vagy a rosszul megoldott kérdésekről szokott szólni. Amíg van egy csomó megoldatlan kérdés, akkor azzal kell foglalkozni, de az nem mindegy, hogy az hogyan történik. Lehet a kisebbséggel összefüggő kérdést konstruktíve tárgyalni, és meglehet ennek az ellenkezőjét is tenni. Ugyanis az ügy beállításán is nagyon sok múlik. Példa erre a már említett szörnyűséges olaszliszakai eset. Erről lehet a tisztességes sajtó szabályai szerint tárgyalni és lehet tematizálni, és lehet rasszista felhangokat és egy csomó indulatot keltve előadni a dolgokat.

Feltártam a romák felzárkóztatásának lehetőségeit, bemutattam jelenlegi programjait Heves megyében.

Disszertációm korábbi, a kisebbségek helyzete az EU-ban és hazánkban való kifejtésénél, valamint a konkrét etnikai konfliktusokkal foglalkozó részeknél a kétegyházi, a székesfehérvári, a zámolyi, a gyöngyösi, a hatvani, az olaszliszakai esetek és a malmói kivándorlási kísérlet következtetéseiben részletesen utaltam azokra az országos, regionális és kistérségi feladatokra, tennivalókra, programokra és EU pályázati lehetőségekre, amelyek beindítása, folyamatos életben tartása tartalmilag hozzájárul dolgozatom központi témáját képező hátrányos helyzetű etnikai kisebbség felzárkóztatásához.

A társadalom életében, és az 1989-es robbanásszerű változásokat eredményező társadalmi fordulópont után is, az emberek tudatában a változásokra való reagálás, alkalmazkodás, az újdonságoknak a személyiségbe való sikeres beintegrálása nagyon lassú folyamat. Kijelenthetem, hogy a teljes alkalmazkodásra nem is képes mindenki, a különböző okok kifejtése nem tartozik témámhoz. Arra utalok, hogy az állam meg hozza a szükséges törvényeket, szabályzókat, rendeleteket, annak a gyakorlati életbe történő bevezetését követően azok, akikre vonatkozik, tehát az emberek nagy része többszörös fáziskéséssel reagál az új körülményekre. Glatz Ferenc erről a következőképpen ír: „A romakérdés Közép-Európa és Magyarország legerősebb társadalmi és etnikai feszültsége a következő évtizedekben. Nem szabad megkerülni a problémát, és hagyni, hogy az csak egy szűk körű, jó szándékú és felvilágosult értelmiségi csoport kutatási témája legyen....A cigányság életkörülményeinek javítását az elmúlt évtizedek politikai döntéshozói rendszerint zászlajukra tűzték, ám a hangzatos jelszavak mögött nem, vagy csak alig húzódnak meg olyan célkitűzések, melyek fenntartható módon segítették volna a roma közösségek szegregációjának megállítását. A politika ciklusossága miatt ugyanakkor a csak hosszabb távon megoldható problémák kezelése rendkívül nehéz, általános társadalmi és politikai konszenzus hiányában pedig lehetetlen.” Glatz Ferenc idézett gondolata világos, magyarázatát

emiatt mellőzöm, de meg kellett említenem a mindenkori politikai elit nyilvánvaló felelősségét a romák ügyének kezelésében.

Disszertációmban bemutatom a Heves megyei romák társadalmi fejlődéséért program lényegi elemeit annak érzékeltetése céljából, hogy Merre tovább? természetesen felvetülő kérdésére más megközelítésben is választ adjak, nevezetesen miként tervezik a romák helyzetének javítását a három legfőbb területen, a munkaerőpiacon, a lakhatási feltételek és az oktatás terén. Kiemelem a program korszerű szemléletét, tekintve, hogy feltűnteti annak erősségeit, gyengeségeit, a lehetőségeket, és a veszélyeket egyaránt.

Korábban már érintettem disszertációmban, de ehelyütt is szükségesnek tartom kiemelni, hogy a romák foglalkoztatásának biztosítása rendkívül fontos dolog, ez visszahat a lakhatásra, lakhatási feltételek önerőből való biztosítására, megjegyezve, hogy az első kettőnek említett területtel az oktatás fontosságának egyenrangú helyzete van.

Megismertettem a romák munkaerőpiaci helyzetének javítására irányuló törekvéseket Heves megyében.

A Heves megyei programnak a munkaerő piaci helyzet tekintetében erőssége az, hogy kialakult egy központi roma stratégia, ezzel egyszerre megnőtt a felsőbb szervek általi odafigyelés, mások mellett konkrétan roma referenseket foglalkoztattak a minisztériumokban, és kezdeményezés történt romák közhivatalokban való foglalkoztatására. A Kisebbségi Önkormányzatok és a Megyei Munkaügyi Központ között megállapodások megkötésére került sor, ennek következményeként 1999. óta roma foglalkoztatási programok szerveződnek a megyében, továbbá a Hivatal pozitív diszkriminációval kiemelt mértékű támogatást nyújt a regisztrált roma munkanélküliek foglalkoztatásának ösztönzésére, munkaerőpiac esélyének javítására, közhasznú munka, bértámogatás és képzés területén. Ezek a pozitív kezdeményezések segítették a romák foglalkoztatásba való visszavezetését, valamint a program által egyre több kisebbségi és civil kezdeményezés jelent meg, utóbbira néhány példa a Kisköre Felemelkedéséért Alapítvány, Tüskevár Alapítvány, Konszenzus Alapítvány, Kerecsendi Önkormányzat által létrehozott alapítvány. A megye bekapcsolódott a közpénzekből támogatott munkahelyek létrehozására kialakított Országos Foglalkoztatási Alapítvány Roma Foglalkoztatási Programjába.

A program gyengeségei között meg kell említeni, hogy a romák munkahelyhiányos kistérségekben laknak, kiépítetlen az infrastruktúra, és a közlekedés is drága. Ez nehezíti a szegénységségben élő, alacsony iskolai végzettségű, szakképzetlen romák elhelyezkedését. A programmal a lehetőségek köre komolyan kitágul, ezek közül elsőnek kell megemlíteni a romák életminőségének javítására vonatkozó kormányzati és megyei akaratot, valamint, hogy az EU csatlakozással a rendelkezésre álló pénzügyi keret a közösségi forrásokkal jelentősen kiegészül. Új lendületet kapnak a már működő és megkezdik működésüket a tervezett roma közösségi házak, információs helyek, aktivizálódnak a roma családokkal foglalkozó szociális munkások, emelkedik a mentorok száma, a közhivatalokban roma munkatársakat foglalkoztatnak.

Veszélyezteteti a program igazi sikerét a magyar gazdaság romló helyzete, elmaradnak a tervezett állami, infrastrukturális és építőipari beruházások, amelyeknél sok romának volt kenyérkereseti lehetősége. Az EU támogatások fogadásához szükséges intézményrendszer, együttműködési formák és megfelelő projektek nem, vagy nem a kellő ütemben jönnek létre. Nem nyílik mód a felnőtt romáknak az alapfokú iskolai végzettség és a szakképesítés szerzésére, amivel növekszik a romák munkaerő piaci esélyegyenlősége. A munkahelyteremtések, infrastrukturális fejlesztések a romák lakta térségekben továbbra sem valósulnak meg, a szegregáció tovább nő, egyes települések „elromásodása” folytatódik.

Vázoltam a romák lakhatási feltételeinek javítására irányuló Heves megyei törekvéseket.

A program erőssége, hogy erős települési kötődésről beszélhetünk. A kezdeményezés nem nulláról indul, tekintve, hogy a megyében, pl. Egerben már vannak pozitív lakásépítési projekteredmények. Gyengíti az elképzelés pozitív kimenetelét, hogy a megyében sok romák által sűrűn lakott, hátrányos helyzetű kistelepülés van. A szegregált lakókörnyezetben élők száma magas. Az itt élők közül sokan jelentős díjhátralékot halmoztak fel, ennek kiegyenlítése akadályozza a program pozitív lendületét. Nagyon sok helyen a szociálpolitikai kedvezményből felépített új házak rossz minőségűek és a szociális bérlakás-állomány műszaki, esztétikai és környezeti állapota rossz. A program kiemelt lehetősége, hogy nő a külső forrásbevonás, ezzel rehabilitálhatóak a szegregált lakóterületek, lehetőség nyílik cigánytelepek felszámolására, új típusú lakásprogramok indulnak el, fejlődik az infrastruktúra.

Veszélye a programnak, hogy bevezetése után nőhet az önkényes lakáshasználó romák száma, akik a jobb körülmények közé költözött társaik addigi lakásait elfoglalják, ezáltal újratermelődik az a kör, akit a programba be kell vonni. Ennek következtében sor kerülhet kilakoltatásokra, a program előnyeiből nem részesülőkben nő az elkeseredettség, mellyel konfliktusok kialakulására számíthatunk. Figyelembe kell venni, hogy ugrásszerűen megnövekedhet az ország más területeiről szociális okok miatt a Heves megyébe költözők száma.

Reflektáltam a roma oktatás és képzés fellendítésére irányuló kezdeményezésekre.

A rendkívül nagy fontossággal bíró Heves megyei roma oktatás - képzés program erőssége, hogy legfelsőbb szinten miniszteri biztos került kinevezésre, aki felelős a hátrányos helyzetű és roma gyermekek integrációjáért. Az elmúlt években folyamatosan nőtt a roma gyerekek ösztöndíjazására szánt állami pénz mértéke. Létrejött az Észak-Magyarországi Régió Integrációs Központ és Hálózat, romapedagógiai szakirányt indítottak az Eszterházy Károly Főiskolán, és a Főiskola szervezésében egyben megszervezték a tanártovábbképzést a romák által sűrűn lakott településeken. Megalakult a romológiai oktatásban és nevelésben résztvevő pedagógusok hálózati klubja, és sikeres megyei felzárkóztatási programokról lehet beszámolni.

A roma oktatási-képzési program gyengesége, hogy a közoktatásból kikerült romák többsége nem rendelkezik piacképes tudással, állás nélkülivé válik, illetve marad. Az elromásodott általános iskolákban alacsony az oktatás-nevelés szakmai színvonala. Sok roma iskolas jelentős nyelvi-kommunikációs hátránnyal, eltérő szocializációs szinten kezdi tanulmányait, az átlagosnál alacsonyabb szintű a tanulási motiváltságuk és az iskolai elvárásokhoz, szabályokhoz nehézségek árán tudnak alkalmazkodni. A roma iskolások tanulási tevékenységének sikerét gátolja, hogy a családok többségénél hiányoznak az otthoni tanulás tárgyi feltételei. A hátránnyal iskolába lépő roma gyerekek gyakran speciális és fejlesztőosztályokba járnak, akiknek átkerülése a normál tantervű osztályokba nem gyakorlat. Kevés a speciálisan képzett gyógy- és fejlesztőpedagógus, logopédus, és alacsony a továbbtanuló roma gyerekek számaránya, magas körükben a lemorzsolódás.

A program által biztosított lehetőségek közül ki kell emelni, hogy beindult a nagy sikerű roma óvodajka-képzés, az óvónők romológiai továbbképzése, és az oktatási kezdeményezésnek köszönhetően megemelkedett az óvodákba íratott roma gyerekek száma. Az iskolában „lassabban ballagó” elsős osztályokat indítottak, tekintettel egyes tanulók eltérő, alacsonyabb szintű iskolaérettségi fokára. Tantervbe illesztették az identitás megőrzéséhez szükséges roma népismeretet és több speciális iskolai foglalkozást indítottak. A program bevezetésével veszélyek előfordulására is figyelemmel kell lenni, ami jelentheti a szegregációs folyamatok erősödését, iskolák „elcigányosodását”, ami együtt járhat az oktatás

színvonalának csökkenésével. A forráshiányos települési önkormányzatoknál csökkenhet az óvodai férőhelyek száma, sikertelenné válhatnak a felzárkóztató programok. Mindez maga után vonja, hogy a közép és felsőoktatásba kerülő roma fiatalok száma nem nő, inkább csökken.

Az aktuális népesedési előrejelzések aggodalommal figyelmeztetnek egy olyan populáció növekedésére, amely az *iskolázatlan, sokgyermekes, az állami szociálpolitika nyakán élősködő családok* tömegét szaporítja, és bár a leírt és elhangzott szövegek óvakodtak használni azt a szót, hogy cigány, de félreismerhetetlen módon erre az etnikumra utaltak.

A szakanyag előrejelzések részében disszertációm témája szempontjából az alábbi fontos adatok és megállapítások szerepelnek „a roma közösség lélekszáma mintegy 70 %-kal emelkedik 2000-2050 között. A fiataloknál néhány évtized múlva minden ötödik gyerek roma lehet. Jelenleg az iskolába beíratott gyerekek 15 %-a roma. A roma népesség a többségtől eltérő területi koncentrátságot mutat: a cigányság kevesebb mint 10 %-a lakik a fővárosban, szemben a teljes népesség 20 %-ával; kistelepüléseken lakik a cigányság mintegy 60 %-a, szemben az országos 38 %-kal. A *roma-probléma* kistelepülési, vidékfejlesztési, vidéki tömegközlekedési, lakhatási, szociális szolgáltatási probléma. Az egyre kevesebb gyerek növekvő hányada születik szegény családban. A mintegy 2,3 millió éves korú gyerek közel egyharmada (700 ezer fő) kap rendszeres gyermekvédelmi támogatást. Emelkedik az egyszülős családok aránya. A területi hátrányok fokozzák a kirekesztődés veszélyét a javakból, lehetőségekből, jogokból, társadalmi folyamatokból, különösen a kistelepüléseken, tanyás térségekben, Észak-Magyarországon és Dél-Dunántúlon”.

A hivatkozott prognózis társadalmi helyzetkép részében disszertációm témája vonatkozásában az alábbi fontos kitételt tartalmazza: „600 ezer körülire becsült roma ember, arányuk, számuk folyamatosan növekszik. A cigány nemzetiségűeknek csak körülbelül 16 %-a gazdaságilag aktív. Helyzetük javításához komplex kistérségi (vidék-) fejlesztési és diszkrimináció ellenes program kell”.

Garzó Lilla szerint: „Segítenek-e Magyarországnak az uniós stratégiák? Igen, mert növelik a foglalkoztatáspolitikai súlyát, *helyén kezelik* a munkaerő piaci problémákat, az EU támogatási politikája e stratégiákra épül. Vigyázni kell, mivel másképp koncentrálnak a foglalkoztatási problémák, alacsony a férfiak, idősök foglalkoztatása, alacsony iskolai végzettségűeknek kirívóan rossz helyzete, nagyfokú az inaktivitás, a munkaerőpiacról véglegesen kivonulók/kiszorulóknak nagy aránya, és kiszorulnak a romák”.

III. ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK, AJÁNLÁSOK

1. Új tudományos eredményeim:

Feltártam Gyöngyös város és vonzáskörzetében élő romák munkakörülményeinek, lakhatási jellemzőinek, iskolázottsági szintjének aktuális helyzetét; elemeztem azon tényezőket, melyek befolyásolják a romák rendőrség, önkormányzat és kisebbségi önkormányzat irányában megnyilvánuló attitűdjeit, bizalmát.

Feltártam és részletesen elemeztem három, országos reakciót kiváltott roma-önkormányzat közötti ellentétet, két Heves megyei roma-rendőr konfliktust, egy tragikus bűnesetet és az ahhoz kapcsolódóan tapasztalt előítéletességet - valamint egy esettanulmány keretein belül vizsgáltam a percepció-menedzsment esetleges veszélyeit az érintett romák hiszékenységre épített dezinformáció negatív mechanizmusaival összefüggésben.

Kutatási tapasztalataimra támaszkodva kimutattam, melyek a rendőrség vezetőinek és állományának tennivalói a korszerű szemlélet alapján intézkedő, polgárbarát rendőrség megteremtése, fejlesztése érdekében.

Elméleti és empirikus kutatásom eredményei alapján bizonyítottam, hogy a vizsgált területen élő roma személyekhez köthető konfliktusok valóban összekapcsolódnak a vizsgált populáció alacsony szociális helyzetével, kulturális, oktatási, iskolázottság terén meglévő elmaradottságával, hátrányos helyzetével.

Bizonyítottam, hogy a többségi társadalom tagjaiban 17 évvel a rendszerváltozás után is erős előítéletek működnek, gyakori az általánosítás, a romák homogén egységként való kezelése és rasszista megnyilvánulásokkal is találkozhatunk.

Kutatási tapasztalataimra támaszkodva kimutattam, hogy az etnikai jellegű feszültségek feloldására sok szervezet jött létre, de a kérdéssel kapcsolatban még hiányzik az állam részéről az a politikai akarat, hogy a romák sorsának irányítását a romák kezébe adják.

2. Ajánlások az esetleges kiútról, s továbblépési lehetőségekről

Elméleti és empirikus kutatási eredményeimre alapozott ajánlásaim az alábbi módon foglalhatók össze:

- Heves megye vonatkozásában a Gyöngyös város és vonzáskörzetének aktív bekapcsolása az Észak – Magyarország régiós fejlesztési tervébe.
- A gyöngyösi önkormányzat vonatkozásában hatékony bekapcsolódás az EU forrásból központi pályázatással megnyerhető támogatási projektekbe.
- A roma kisebbségi önkormányzat vonatkozásában az említett kapcsolatápolás közvetlen formáinak további kezelése, szoros együttműködés az OCÖ-val, érdemi jellegű helyi javaslatok összeállítása a kisebbségek önálló parlamenti képviseléséhez.
- A Rendőrség vonatkozásában megismertetni ajánlom az állománnyal a roma népismeretet, a kapitányságon szervezzenek előítélet-kezelő tréningeket. Készítsék fel az állomány tagjait annak tudatosítására, hogy a rendőr intézkedési stratégiájában nem lehet jelen a hatalmi indulat. A rendőr munkáját törvényesség, határozottság, szakszerűség és harag nélküli lélektani állapot jellemezze.
- Az oktatás területére a szegregációnak teljes mértékben való megszüntetését, az oktatási-nevelési feltételek és körülmények vonatkozásában a teljes esélyegyenlőség biztosítását ajánlom. Biztosítsák a 4-6 éves korú roma gyerekek óvodai foglalkoztatásának körülményeit, alkalmazzanak roma óvodapedagógusokat. Az iskolákban tanítsák a roma nyelvet és a kultúra, hagyomány meghatározó részeit. Ezáltal a roma tanulók komolyan

magukénak érzik az iskolát, tanulási motiváltságuk erősödik, hozzáállásuk a tanuláshoz javul. Javaslom, hogy az EU-felé, tekintettel a roma populáció rohamosan emelkedő létszámára konkrét, a tagországok számára kötelező, néven nevezett roma-kisebbségi előírások legyenek (ne csak más fejezetekben, általános szintű ajánlások vonatkozzanak rájuk).

Társadalmi integrációs törekvéseink elérése érdekében *modell értékű programokként* értelmezem az alábbiakat – és szükségesnek látom a hatékonyabb és szorosabb, összehangoltabb együttműködést az alábbi szervezetekkel:

- Magyarországi Cigányokért Közalapítvány
- Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány
- Gandhi Közalapítvány

3.1. Az EU finanszírozási források igénybevételének lehetőségeiről

Hazánkban az Új Magyarország II. program keretében 2007-ben beindult az EU 2007 – 2013-as költségvetési időszak pénzügyi támogatási alapjának lehívási lehetősége. A programra térségek pályázhatnak, tekintettel, hogy a kis falvak térségi társulások tagjaiként vesznek részt ebben a programban.

3.1. További állami lépések szükségességéről

Magyarországon elsősorban a kisebbségek, és disszertációm témája szempontjából a roma etnikai kisebbség parlamenti képviselőjének megoldása válik megoldandó feladattá. 2007 májusában a kisebbségi ombudsman megválasztására került sor. A 2007-es év 22. hetében a parlament megtárgyalta a 2015-ig érvényes Roma felzárkóztatási program aktuális tennivalóit, aminek keretében a jelenlegi magyar kormány a programba a romák munkahelyteremtése, a lakhatási feltételek biztosítása, az oktatás-képzés feladatainak kitűzése mellé a roma kisebbség egészségügyi helyzetével való aktív állami gondoskodás feladatát is beemelte. Összességében a további megtételre váró állami feladatok körében első helyen válik szükségessé az, hogy a magyarországi roma közösség sorsának, ügyeinek intézését magának a kisebbség által demokratikusan megválasztott vezetői kezébe kell adni.

3.3. A helyi önkormányzat további teendőiről

A magyarországi roma közösség helyzetének javítása tekintetében fennmarad a helyi önkormányzat kiemelt feladata a roma felzárkóztatási programok szervezési, tervezési, végrehajtási, ellenőrzési és értékelési jellegében. A helyi önkormányzat anyagi kondíciójának függvényében még akár pozitív diszkriminációt is megengedhet a fenti etnikai kisebbség felzárkóztatása érdekében.

3.4. A helyi kisebbségi önkormányzat lehetőségeiről és célszerű tennivalóiról

A helyi kisebbségi önkormányzat tisztségviselői továbbra is fel kell, hogy vállalják a romák napi, fontos ügyeinek azonnali és személyes kezelését. Erősíteni kell a hivatal és a romák közötti kapcsolatot, legyen az önkormányzat a napi ügyek intézésének bázisa. Járjanak élen az OCÖ-val és más kormányzati szervekkel, egyéb civil szervezetekkel való szoros kapcsolattartásban. Szerezzenek információkat a központi lehetőségekről, amelyeket azután a helyi adottságokra történő adaptálással az ott élő romák hasznára, boldogulására tudnak fordítani. A helyi kisebbségi önkormányzatok illetékesei teremtsék meg a helyi roma

közösség együvé tartozását erősítő hagyományápoló rendezvényeinek feltételeit. Aktivizálják a romákat az ezen az eseményeken való részvételre.

3.5. Miként javítható a gyöngyösi rendőrség és a helyi roma lakosság közötti kapcsolatrendszer és az együttműködés hatékonysága

A rendőrség részéről helyi roma lakossággal a kapcsolatrendszert és az együttműködés hatékonyságát egy előítélet mentes magatartási viszonyulással kell megalapozni. Azokon a településeken, ahol a rendőrség vezetője akár a legkisebb romákkal kapcsolatos rendőri ellenszenvet, mint a kulturált bánásmód akadályát tapasztalja, ott szervezzenek roma hagyományismertető tanfolyamokat és konfliktuskezelő tréningeket. Folytatásra alkalmas a rendőri állomány roma származású fiatalokkal való kiegészítése, akik a kisebbségekkel előforduló problémák esetében mindig a helyszínen lévő team tagja kell, hogy legyen.

A rendvédelmi szerveknél, konkrétan a rendőrségnél úgy helyben, mint országosan a központi szabályzók előírásainak kreatív, alkotó értelmezésére és alkalmazására van szükség. Finszter Géza szerint a „rendvédelmi stratégia célja... a félelemmentes életminőség biztosítása, az ehhez szükséges szilárd belbiztonságot garantáló rendvédelmi rendszer kialakítása és fenntartása”. A kutató meghatározása alapján a rendvédelmi szervek struktúrája a decentralizálás kezdeti szakaszában van. Ez értelmezésem szerint annyit jelent, hogy a jövőben az eddigiektől több, a helyi adottságokhoz rugalmasan alkalmazkodó rendőrségi kezdeményezésre van szükség, ami a környezettel való együttműködést, a minőségi kapcsolattartást teszi lehetővé. A kutató munkájában kiemeli a rendvédelmi tevékenység gyorsaságának, pontosságának, rugalmas alkalmazkodásának és reagáló képességének, a speciális felkészültségnek, az erőforrások hatékony felhasználásának fontosságát. A téma kiváló szakértője a közterületi jelenlét fontosságát kiemelt jelentőségűnek határozza meg. Kutatási tapasztalataim alapján egyetértek Finszter Gézával abban, hogy a rendvédelmi szerveknek a „polgár-közeliség”-hez, a civil szféra és a rendészeti szervek közötti valós párbeszéd megteremtéséhez komoly érdeke fűződik; s a „partnerséget” (egyebek között az önkormányzatokkal, polgárőrséggel, civil szervezetekkel és a roma kisebbségi önkormányzat képviselőivel) a rendvédelmi szervek számára prioritásként kell megfogalmazni úgy, hogy az átfogó stratégiai tervek bevezetése a rendészeti munka végzésének az eddigiektől rendkívül eltérő módjait tegye lehetővé.

IV. PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉK

1. Gyöngyösi roma-rendőr konfliktus esetelemzése
In: *Magyar Rendészet* 2004/2. sz. 111 – 123 o.
2. Az etnikai kisebbségi konfliktusok kezelésének szociológiai kérdései Gyöngyös városban és vonzáskörzetében
In: *Társadalom és Honvédelem* 2006/3. szám 126 – 138 o.
3. A hatvani roma – rendőr konfliktus esetelemzése
In: *Magyar Rendészet* 2004/4. sz. 134 – 140 o.
4. Széljegyzetek egy roma-kutatás empirikus szociológiai vizsgálatának az adatai alapján
In: *Társadalom és Honvédelem* 2007/4.szám (megjelenés alatt)
5. *Az etnikai konfliktusok kezelésének gyakorlati kérdéseiről – hét esetelemzés tanulságai alapján*
In: *Társadalom és Honvédelem* 2008/1. szám (megjelenés alatt)
6. Sociological Challenges of the Management of Ethnic Minority Conflicts in Heves County (*Etnikai kisebbségi konfliktusok kezelésének szociológiai jellegű kihívásai Heves megyében*)
In: *Academic and Applied Research in Military Sciences* 2008/2. szám (megjelenés alatt)
7. Előterjesztés a Kormány részére a közbiztonság javítása, és a bűnözés visszaszorítása és az ország belső rendjének erősítése érdekében teendő feladatokról, 1998. március hó

Előadások:

1. *Funkció-analízis holland tréningről* Heves Megyei Rendőr-Főkapitányság RTF Vezetőképzője Eger, 1995. szeptember 4 – 6-ig.
2. *A Magyar Köztársaság Rendőrségének közösségi rendőrséggé válását elősegítő projekt* Eger Városi Rendőrkapitányság személyi állományának 1998. március hó
3. *A Magyar Köztársaság Rendőrségének közösségi rendőrséggé válását elősegítő projekt* Gyöngyös Városi Rendőrkapitányság személyi állományának 1998. május
4. *A Magyar Köztársaság Rendőrségének közösségi rendőrséggé válását elősegítő projekt* Hatvan Városi Rendőrkapitányság személyi állományának 1998. május hó
5. *A társadalmi ellenőrzés, a rendőrség civil kontrollja* Eger Városi Rendőrkapitányság személyi állományának 1998. március hó
6. *A társadalmi ellenőrzés, a rendőrség civil kontrollja* Gyöngyös Városi Rendőrkapitányság személyi állományának 1998. március hó
7. *A társadalmi ellenőrzés, a rendőrség civil kontrollja* Hatvan Városi Rendőrkapitányság személyi állományának 1998. május hó
8. *Jó vezetőnek lenni a Rendőrségnél* Heves Megyei Rendőr - Főkapitányság RTF Vezetőképzője Eger, 1999. március hó
9. *A Heves megyei Rendőr – Főkapitányság és szervei cél- és feladatrendszer* Belügyi Továbbképző Intézet Budapest, Böszörményi út, 1999. május 29.
10. *A drogról* Berze Nagy János Gimnázium I. évfolyamának tanulói Gyöngyös 2000. szeptember hó
11. *A drogról* Vak Bottyán János Gimnázium I. évfolyamának tanulói Gyöngyös 2000. szeptember hó
12. *A drogról* Almási Pál Szakközépiskola I. évfolyamának tanulói Gyöngyös 2000. szeptember hó
13. *A drogról* Károly Róbert Kereskedelmi Szakközépiskola I. évfolyamának tanulói Gyöngyös 2000. szeptember hó
14. *Kommunikáció a rendőrségen* Vezérkari Akadémia Gyöngyös 2001. április hó
15. *A drogról* Berze Nagy János Gimnázium I. évfolyamának tanulói Gyöngyös 2001. szeptember hó
16. *A drogról* Vak Bottyán János Gimnázium I. évfolyamának tanulói Gyöngyös 2001. szeptember hó
17. *A drogról* Almási Pál Szakközépiskola I. évfolyamának tanulói Gyöngyös 2001. szeptember hó
18. *A drogról* Károly Róbert Kereskedelmi Szakközépiskola I. évfolyamának tanulói Gyöngyös 2001. szeptember hó
19. *Kommunikáció a gyöngyösi rendőrségen. Közrendvédelem Gyöngyösön és vonzáskörzetében.* Vezérkari Akadémia Gyöngyös, 2002. április hó
20. *A Gyöngyösi Rendőrkapitányság 2001-es bűnügyi helyzetének értékelése* Gyöngyös Város Önkormányzata Képviselő Testülete 2002. május hó

21. *A drogról* Berze Nagy János Gimnázium I. évfolyamának tanulói Gyöngyös 2002. szeptember hó
22. *A drogról* Vak Bottyán János Gimnázium I. évfolyamának tanulói Gyöngyös 2002. szeptember hó
23. *A drogról* Almási Pál Szakközépiskola I. évfolyamának tanulói Gyöngyös 2002. szeptember hó
24. *A drogról* Károly Róbert Kereskedelmi Szakközépiskola I. évfolyamának tanulói Gyöngyös 2002. szeptember hó
25. *Áldozatvédelem*. Vezérkari Akadémia Gyöngyös, 2003. április hó
26. *A Gyöngyösi Rendőrkapitányság 2002-es bűnügyi helyzetének értékelése* Gyöngyös Város Önkormányzata Képviselő Testülete 2003. május hó
27. *A drogról* Berze Nagy János Gimnázium I. évfolyamának tanulói Gyöngyös 2003. szeptember
28. *A drogról* Vak Bottyán János Gimnázium I. évfolyamának tanulói Gyöngyös 2003. szeptember
29. *A drogról* Almási Pál Szakközépiskola I. évfolyamának tanulói Gyöngyös 2003. szeptember
30. *A drogról* Károly Róbert Kereskedelmi Szakközépiskola I. évfolyamának tanulói Gyöngyös 2003. szeptember
31. *Környezetfejlesztés biztonság-marketing segítségével* Lakossági Fórum Gyöngyös Város Művelődési Ház 2004. május
32. *A bűnözés alakulása Magyarországon – és ezen belül Heves megyében* Vezérkari Akadémia Gyöngyös, 2004. április hó
33. *A Gyöngyösi Rendőrkapitányság 2003-es bűnügyi helyzetének értékelése* Gyöngyös Város Önkormányzata Képviselő Testülete 2004. május hó
34. *A drogról* Berze Nagy János Gimnázium I. évfolyamának tanulói Gyöngyös 2004. szeptember
35. *A drogról* Vak Bottyán János Gimnázium I. évfolyamának tanulói Gyöngyös 2004. szeptember
36. *A drogról* Almási Pál Szakközépiskola I. évfolyamának tanulói Gyöngyös 2004. szeptember
37. *A drogról* Károly Róbert Kereskedelmi Szakközépiskola I. évfolyamának tanulói Gyöngyös 2004. szeptember
38. *A Gyöngyösi Rendőrkapitányság 2004-es bűnügyi helyzetének értékelése* Gyöngyös Város Önkormányzata Képviselő Testülete 2005. május hó
39. *Kommunikáció a rendőrségen* Vezérkari Akadémia Gyöngyös, 2005. április hó;

Felsőfokú oktatási intézményekben óraadóként tartott kurzusok ill. előadás-sorozatok
(8 tantárgy, összesen: 65 előadás)

1. *Személyvédelmi ismeretek* 2 előadás Gábor Dénes Főiskola Gyöngyösi Kihelyezett Konzultációs Központ Gyöngyös, Kisfaludy u. Távoktatás, I. évfolyam 2004/5. I. félév,
2. *Katasztrófavédelmi ismeretek tantárgy* 8 előadás Gábor Dénes Főiskola Gyöngyösi Kihelyezett Konzultációs Központ Gyöngyös, Kisfaludy u. Távoktatás, II. évfolyam 2004/5. II. félév,
3. *Közigazgatási büntetőjog tantárgy* 14 előadása Károly Róbert Mezőgazdasági Főiskola Gyöngyös, Mátrai út 36. Nappali tagozat, II. évfolyam 2004/5. II. félév,
4. *Közigazgatási jog tantárgy* 12 előadás Károly Róbert Mezőgazdasági Főiskola Gyöngyös, Mátrai út 36. Nappali tagozat, II. évfolyam 2004/5. II. félév,
5. *Katasztrófavédelmi ismeretek tantárgy* 8 előadás Gábor Dénes Főiskola Gyöngyösi Kihelyezett Konzultációs Központ Gyöngyös, Kisfaludy u. Távoktatás, II. évfolyam 2005/6. I. félév,
6. *Kriminálisztika tantárgy* 6 előadás Gábor Dénes Főiskola Gyöngyösi Kihelyezett Konzultációs Központ Gyöngyös, Kisfaludy u. Távoktatás, II. évfolyam 2005/6. I. félév,
7. *Kriminológia tantárgy* 4 előadás Gábor Dénes Főiskola Gyöngyösi Kihelyezett Konzultációs Központ Gyöngyös, Kisfaludy u. Távoktatás, III. évfolyam 2005/6. I. félév,
8. *Közigazgatási büntetőjog tantárgy* 9 előadás Károly Róbert Mezőgazdasági Főiskola Gyöngyös, Mátrai út 36. Távoktatás, III. évfolyam 2005/6. II. félév,
9. *Biztonságszervezői menedzsment tantárgy* 2 előadás Gábor Dénes Főiskola Gyöngyösi Kihelyezett Konzultációs Központ Gyöngyös, Kisfaludy u. Távoktatás IV. évfolyam 2005/6. II. félév,